

YAVAŞ GAZETECİLİK VE COVID – 19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE KULLANIMI

Durmuş KOÇAK¹

Mustafa ERİNMEZ²

ÖZET

Değişen şartlar ve koşullar ne olursa olsun gazetecilik mesleğini yürüten bireylerin temel görevi, kitlelere haber iletme faaliyetini gerçekleştirmek olduğu için değişen şartların niteliği bu görevin aksaması konusunda bir gerekçe olarak görülmemektedir. Bu bağlamda kimi zaman küresel salgınlar, kimi zaman savaş ortamları, kimi zaman da klimatolojik faktörler, gazetecilik faaliyetlerinin zorluğunu ve önemini daha fazla bir hale getirmektedir.

Değişen ve gelişen koşulların gazetecilik üzerindeki bir diğer etkisi insanların kendilerine ulaşan haberlere dair güven duygularında meydana gelen değişimdir. Nitekim insanlar, XXI. yüzyıl itibarıyla pek çok bilgiye çok kısa sürede ulaşabilmekte ve bu da genel anlamda haberlerin doğruluğu noktasında bir sorgulama yapılması düşüncesini gündeme getirmektedir. Bu açıdan ele alındığında haber okurlarının güvenilir kaynaklardan elde edilen ve gerçek anlamda analiz edilmiş haberlere ulaşmaları ve bu haberlerin okuyuculara en kısa zamanda iletilmesi XXI. yüzyılın habercilik anlamında getirileri arasında sıralanabilir.

Günümüzde okuyucuların haberlere çok kısa sürede ulaşabilmesi hızlı haber akışı olarak adlandırılan bir yapıyı doğurmuştur. Ancak yavaş gazetecilik olarak adlandırılan gazetecilik şekli, okurların ulaştığı genel haberlerin dışında farklı bakış açılarını bünyesinde barındıran ve sunulan haberlerde kaynak kullanılması ile haber çeşitliliğini önemseyen bir habercilik anlayışıdır. Bu anlayış, günümüzde oldukça yaygın halde görülen hızlı habercilik anlayışının tersi bir yaklaşımı ifade etmektedir.

Anahtar kelimeler: pandemi, covid – 19, yavaş gazetecilik, hızlı gazetecilik, salgın ve gazetecilik

ABSTRACT

Regardless of the changing conditions and conditions, the nature of the changing conditions is not seen as a reason for the disruption of this duty, since the main duty of individuals who carry out the profession of journalism is to carry out the activity of conveying news to the masses. In this context, sometimes global epidemics, sometimes war environments and sometimes climatological factors make the difficulty and importance of journalistic activities more.

Another effect of changing and developing conditions on journalism is the change in people's confidence in the news they receive. As a matter of fact, people XXI. As of the 19th century, a lot of information can be reached in a very short time, and this brings up the idea of questioning the accuracy of the news in general. From this point of view, it is important for the news readers to reach the news obtained from reliable sources and analyzed in real terms and

¹ Dr., Gazeteci-Bağımsız Araştırmacı, durmus.kocak@hotmail.com, Ankara-Türkiye, ORCID 0000-0001-8783-5112

² Dr., Bağımsız Araştırmacı, erinmezmustafa@hotmail.com, Ankara-Türkiye, ORCID 0000-0001-7451-6956

to convey these news to the readers as soon as possible. It can be listed among the returns of the century in terms of journalism.

Today, the fact that readers can reach the news in a very short time has given birth to a structure called fast news flow. However, the type of journalism called slow journalism is a journalism understanding that includes different perspectives apart from the general news reached by the readers and cares about the diversity of news with the use of sources in the news presented.

Key words: *pandemic, covid – 19, slow journalism, fast journalism, epidemic and journalism*

1. GİRİŞ

Medya kavramının ortaya çıkması ve bu kavramın toplumsal yapı ile iç içe geçmesinin ardından medya olgusunu konu alan pek çok çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalar, genel kapsam itibariyle medyanın “geleneksel” ve “yeni” olarak nitelendirilen yönlerini ele almakla birlikte günümüze yaklaşıldıkça medya ile ilgili çalışmaların büyük bir bölümünün bu iki medya yapısı arasındaki ilişkiyi ele aldığı ve belirli bağlantılar üzerinde durduğunu görmek mümkündür. Bununla birlikte yine medya ile ilgili olarak hazırlanan çalışmaları incelediğimizde pek çok araştırmanın temel konusunun yeni medya ile geleneksel medya olgularının birbirilerine olan etkileri olduğunu görebiliriz. Nitekim bahsedilen çalışmalarda, genel yeni medyanın geleneksel medya açısından bir sonlandırma etkisi mi yoksa tamamlayıcılığı mı olduğu hususları dikkate alınmaktadır. Bu bağlamda, medya ile ilgili olarak yapılan çalışmaların ortak sorusunun bu iki medya yapısının birbiri ile olan ilişkisi olduğunu söylememiz mümkündür.

Medya ile ilgili yapılan çalışmaların genel anlamda bu sorular üzerinde yoğunlaşması nedeniyle ilgili soruların cevaplandırılması söz konusu olmakta ve bu cevaplama çabaları nedeniyle medya ile ilgili çalışmalar genel olarak verilen cevaplar açısından iki ana cevap üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu bağlamda yeni medyanın geleneksel medya açısından bitirici bir etkisinin olduğunu savunan görüşler olmakla birlikte kimi görüşlere göre yeni medyanın geleneksel medyayı tamamlayıcı bir yönü olduğu da savunulmaktadır.

Yeni medyanın geleneksel medya açısından bir son olduğu veya bitirici bir etkisi olduğunu savunanlar, bu görüşlerine dayanak olarak geleneksel medya faaliyetlerinde kullanılan araçları ve bu araçların günümüzde kullanım oranlarının oldukça azaldığını göstermektedirler. Yine bu görüşü savunanlar tarafından televizyon, radyo, gazete gibi medya araçlarının yoğun olarak kullanıldığı geleneksel medya faaliyetlerinde medya faaliyetlerini yürütmenin oldukça zor bir hâle geldiği savunulmakla birlikte bu araçlarla geleneksel medyanın mevcut yerini korumasının bile bir başarı olarak değerlendirilebileceği vurgulanmaktadır.

Buna ek olarak, yeni medya olarak adlandırılan medya oluşumunun geleneksel medya açısından tamamlayıcı bir etkisinin olduğunu savunan görüşe göre, geleneksel medya yeni medya oluşumunun içine entegre edilmekte ve geleneksel kitle iletişim araçlarındaki eksikler yeni medya ile giderilmektedir. Bu görüşü değerlendirdiğimizde, genel olarak medya faaliyetleri ile belirli bir kitleye ulaşmayı yeterli gördüğünü ve medyaya dair herhangi bir aracı kapsam dışında tutmadığını söylememiz mümkündür.

İster geleneksel medya açısından tamamlayıcı, isterse bu medyanın sonunu getirici veya güçlenmesini engelleyici olsun, yeni medya açısından göz ardı edilmemesi gereken temel husus, bahsedilen tüm bu durumların, bu medya yapısının oturtulduğu teknolojik özelliklerle gerçekleştirilebiliyor olmasıdır. Nitekim günümüz açısından gündelik yaşamın hemen her alanında yer alan ve yoğun şekilde kullanılan araçlara entegre olan yeni medya yapısı, oldukça

gelişmiş bir teknolojik altyapı üzerine oturtulmuştur. Bununla birlikte yine yeni medya olarak adlandırılan yapıda bu medyayı kullanan bireylerin haber vb. hususlar ile etkileşime girebilmesine imkân verilmesine ek olarak kullanıcıların istedikleri her zaman diliminde ya da mekânda içerik üretebilmeleri veya hazır içerikleri tüketebilmeleri de yeni medyanın bahsedilen etkilerinin güçlü şekilde kullanılmasını sağlayan unsurlar arasında sıralanabilir.

Yeni medyanın, cazip olarak görülen bu özelliklerine ek olarak, bu medya organları ile haber, bilgi vb. unsurların depolanabilmesi, arşivlemeye imkân sağlanması ve daha önce oluşturulan arşivlere ulaşılabilmesi, çoklu ortam olarak nitelendirilen multimedya kullanım olanaklarının sunulması, mevcut içeriklere daha kısa sürede ya da genel olarak anında ulaşılabilmesi, bu medya araçlarında haber üretme veya bilgilerin sunulmasının maliyet açısından daha ucuz olması da yeni medyayı geleneksel medya karşısında güçlü kılan unsurlar arasında sıralanabilir.

Yeni medya ile geleneksel medya karşılaştırıldığında, genel manada üzerinde durulan en önemli unsurlardan biri yeni medya araçları ile geleneksel medya araçlarının yavaşlığının giderilmesi, diğer bir ifade ile yeni medyanın en önemli avantajlardan birinin hızı olduğu hususudur. Nitekim geleneksel medya araçlarıyla yapılan habercilik faaliyetlerinde herhangi bir haberin yayımlanması, bu araçların özelliklerinden kaynaklı olarak, anlık şekilde gerçekleşmemektedir. Buna en gelişmiş geleneksel medya araçları içinde sayabileceğimiz televizyon haberleri de dahildir. Nitekim, televizyonlarda en hızlı sunulan haber tipi “son dakika haberi” olarak verilen haberlerdir ki bunlar bile genel olarak saat başı haberlerinde veya akşam haberlerinde sunulabilen haberler olmaktan öteye geçememektedir. Bu durum, gazetelerde ise daha yavaş bir hale dönüşmektedir ki gazetelerin en güncel haberleri en erken 24 saat sonra yayınlanabilmektedir. Ancak yeni medyanın anlık içerikler paylaşılabilmesine imkân vermesi ve haberlerin bu haberlere ulaşmak isteyen kesime neredeyse olduğu anda iletilebilmesi yeni medyayı daha cazip bir hale getirmektedir. Bu cazibe unsuru günümüzün “hızlı tüketim toplumu”nun beklentileri ile açıklanabilir.

Hız unsuru her ne kadar yeni medya için bir avantaj olarak değerlendirilse de bazı durumlar için bunun bir dezavantaj olduğunu da ifade etmemiz yerinde bir değerlendirme olacaktır. Diğer bir ifadeyle hız faktörü, habercilik açısından her zaman avantaj değildir. Çünkü hızlı olma özelliği habercilik açısından kimi zaman özensiz veya dikkatsiz birtakım unsurların da ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Hız faktörü ve bu faktörün etki boyutu araştırmacıların da dikkatini çeken bir husus olmuştur ki bu konuyla ilgili yapılan çalışmalar olduğu da görülmektedir. Bu çalışmalar içinden en bilinenlerden biri Susan Greenberg tarafından yapılan çalışmadır. Greenberg, bu çalışmasında, “yavaş gazetecilik” olarak nitelendirilen gazetecilik yapısıyla yeni medyanın hız özelliğini karşılaştırılmış ve belirli birtakım unsurlar üzerinde durmuştur.

Gazetecilik mesleği, yalnızca haber aktarımına dayalı bir meslek olarak düşünülse de hayatın içinde ve hayatın bir parçası olan meslek olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim gazeteciler, gündelik yaşam içinde meydana gelen ve önemli sayılan tüm gelişmeleri takip etme, bunları analiz etme ve değerlendirme gibi faaliyetleri yürütmektedirler. Gündelik yaşam ise kendi bünyesinde belirli düzensizlikleri, üzüntüleri ya da mutlulukları barındıran bir yapıyı ifade etmektedir. Bu açıdan ele alındığında kriz dönemleri, salgınlar, savaşlar, hastalıklar gibi küresel veya ulusal anlamda etkili olan olguların da gündelik yaşama dahil edilmesi ve bu sayede bunların da haberlere yansımaları oldukça olası bir durumdur. Bunlara ek olarak gazetecilik, kamusal bir görev olarak kabul edilmekle birlikte gazetecilerin toplumu gerçek haberlerle bilgilendirilmesi ve aydınlatması yönünde de bir beklentinin olduğunu söylememiz mümkündür. Bu nedenle elde edilen haberlerin temin edildiği kaynakların güvenilir olması, insanlara ve topluma sunulan bilgilerin doğru olması da gazetecilik mesleği için oldukça önemlidir.

Yavaş gazetecilik, bir nevi gazetecilik mesleğinde olmazsa olmaz nitelikteki unsurların okuyuculara sunulmasını sağlayan faaliyetleri ifade etse de içinde bulunduğumuz dönem itibarıyla hem okuyucuların alışkanlıkları değişmesi hem de iletişim teknolojilerindeki gelişmeler nedeniyle yavaş gazetecilik faaliyetleri pek de kabul görmeyen ya da uygulanamayan faaliyetlere dönüşmüştür. Nitekim haberlerin okuyuculara ulaştırılması konusunda gazeteciler ya da medya organları, dönem koşulları nedeniyle ortaya çıkan hızlı yapı ile bir yarışa girmiş gibi faaliyet göstermektedirler. Esasında habercilik konusundaki hız, haberlerin okurlara ulaştırılması ve okurların çok kısa sürede haberdar olmasını sağlaması açısından olumlu görülse de elde edilen haberlerin kaynağının araştırılması veya doğrulanması konusunda hızlı habercilik ciddi bir engel olarak değerlendirilebilir. Bu durum, haberlerin doğrulanması konusunda engel olmakla birlikte okurların yanlış bilgilere ulaşmasına ve hatta toplumsal anlamda yanlış yönlendirmelerin ortaya çıkmasına neden olabilecek olumsuz bir durum olarak da değerlendirilebilir.

Hızlı gazeteciliğin daha yaygın hale gelmesi konusunda her ne kadar içinde bulunduğumuz yüzyılın değişen ve gelişen şartları etken faktör olarak gösterilse de tarihsel süreç incelendiğinde hızlı gazeteciliğin gerçekleşmesi ile ilgili kriz dönemlerinin de etkili olduğunu görmek mümkündür. Nitekim beklenmedik dönemlerde toplumsal anlamda gelişen ani olayların toplumun merak duygusunu harekete geçirmekle birlikte hem bireysel hem de toplumsal anlamda bilgi edinme isteğini artırdığı bilinen bir durumdur. Toplumsal ve bireysel anlamda ortaya çıkan bu isteklerin hem gerçek hem de doğru haberlerle tatmin edilebilmek bir gazetecinin görevleri arasında sayılmaktadır. Ancak kriz zamanlarında normal zamanlara oranla doğru bilgiye ulaşmak daha zor oldu gibi güncel medya araçlarıyla kontrolsüz ve hızlı bir şekilde yayılan yanlış haberlerin engellenmesi de oldukça zor bir hale gelmektedir.

Kriz dönemlerinde daha önemli bir hale gelen hızlı gazetecilik uygulamaları ile ilgili olarak kriz denildiğinde yalnızca ekonomik krizlerin düşünülmemesi gerektiğinden bahsetmekte yarar vardır. Nitekim küresel anlamda veya ulusal anlamda etkili olan ekonomik olaylar, sağlık alanında yaşanan olumsuz olaylar ya da iklimik kökenli olaylar da birer krize neden olabilecek derecede önemli sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir.

2020 yılı itibarıyla değerlendirildiğinde bu yılın aralık ayı itibarıyla ortaya çıkan Covid – 19 virüsünün dünya geneline yayılmaya başlaması ve salgın anlamına gelen bir pandemi olarak adlandırılması da küresel bir krizin günümüz şartlarında ortaya çıkışına örnek olarak gösterilmektedir. Çin'in Wuhan şehrinde ortaya çıkan bu virüs, bütün dünyayı çok kısa bir sürede etkisi altına almış ve beraberinde dünya genelinde pek çok ülkenin sağlık sistemlerinin çökmesinden toplumsal yapının olumsuz etkilenmesine varacak derecede sonuçlar ortaya çıkarmıştır.

Küresel bir salgın haline gelen Covid – 19 salgınının ortaya çıkması ve yayılması ile birlikte hem hızlı gazeteciliğin ve bu gazetecilik faaliyetlerindeki haberlerin doğruluğunun hem de sağlık alanında yayınlanan haberlerin ne denli önemli olduğu ve kamuoyu oluşturma konusundaki etkisi de ortaya çıkmıştır. Nitekim Covid – 19 salgını ile ilgili sosyal medya organlarından yayınlanan haberlerin kimi zaman okurların hatalı bilgilenmesini ve toplumsal anlamda olumsuz reaksiyonların ortaya çıkmasına neden olduğu kaydedilmektedir.

Konu yavaş gazetecilik faaliyetleri çerçevesinde ele alındığında, bu gazetecilik faaliyetlerinde temel amacın yalnızca kriz dönemlerinde değil her zaman her anlamda meslek ahlakını göz ardı etmeyen, kaliteli ve doğru haberler oluşturabilmek olduğu söylenebilir. Günümüzde hem genel kültüre dayalı bilgi alanında hem de haber mahiyetindeki bilgiler anlamında bir bilgi kirliliğinin var olduğu da yadsınamaz bir gerçektir. Bu nedenle günümüz itibarıyla doğruluğu kanıtlanmış, analiz edilmiş ve yeterince değerlendirmiş haberlerin okurlara sunulmasının daha önemli bir konuma geldiğini söylememiz doğru olacaktır.

1.1. Gazetecilik ve Gazetecilikte Hız Faktörü

Gazetecilik açısından ele alındığında hız unsurunun bu meslek için geçmişten günümüze gelen bir vazgeçilmezliğinin olduğundan bahsedildiği görülmektedir. Ancak bu vazgeçilmezlik mesleğin yapısından ziyade bireylerin beklentilerine göre şekillenen bir durumdur. Nitekim haber okurları açısından ele alındığında, insanların dünyada meydana gelen gelişmeler ve değişimler hakkındaki bilgileri daima en kısa zamanda elde etmek istedikleri bilinmektedir ki bu da gazetecilerin bu talebi en kısa zamanda karşılama istekleri gibi doğal bir mesleki reaksiyonu ortaya çıkarmaktadır. Bu açıdan değerlendirdiğimizde hız unsurunun gazetecilik açısından bir kültür hâlini aldığı ve yine bu meslek için vazgeçilmez bir hale geldiğini ifade etmek mümkündür (Drok ve Hermans, 2016, s. 539).

Hız unsurunun ele alınması gereken bir diğer nokta, medya araçlarıyla gerçekleşen aktarımlardaki zaman faktörüdür. Nitekim özellikle geleneksel medya araçlarıyla yapılan habercilik vb. faaliyetlerde zaman faktörünün fazlasıyla ihmal edildiği bilinmektedir. Ancak zaman içinde çeşitli araştırmacıların dikkat çektiği zaman faktörü önemi üzerinde durulan ve akademik çalışmalarda da yer alan bir unsur olarak ön plana çıkmaya başlamıştır (Bilecen ve Bayraktutan, 2018, 346).

Zaman faktörüne dikkat çekilmesi ve beklentilerin de etkisiyle bu unsura yönelimin artması teknolojik gelişmelerle giderilmeye başlansa da bu husus da farklı unsurları gündeme getirmiştir. Nitekim internet teknolojilerinin gelişmesi ve bu teknolojiler üzerinde kullanılmaya başlanan web 2.0 adı verilen teknolojilerin gazetecilik alanına gözle görülür bir hız kazandırması sonucunda öncelikle gazetecilik alanında yapılan üretimler, bunların dağıtımı ve dağıtım sonrası tüketim noktasında kalite konusunda endişelerin yaşanmasına neden olmaya başlamıştır. Yaşanan bu endişe durumu, sürekli olarak daha hızlı habercilik olarak nitelendirilebilecek bir habercilik anlayışına doğru dönüşümün dijital ortamda yoğunlaşması ve bu ortamda gazetecilerin nasıl çalıştığı konularına da odaklanmaya başlamıştır (Carretero ve Bariaian, 2016, s. 521).

Hız unsuru, günümüzde kullanılan teknolojilerle daha fazla ön plana çıksa da gazetecilik veya habercilik faaliyetlerinin geçmişi incelendiğinde hız beklentisinin bu faaliyetler açısından yeni bir unsur olmadığı açıkça görülmektedir. Bunun temel sebebi, habercilikteki genel anlayış biçiminin haberin yeni olan bilgi olarak değerlendirilmesidir. Bu anlayış da habercilik ve gazetecilik için geçmişten günümüze hızı zorunlu kılan bir tutumdur.

Modern olarak nitelendirilen habercilik faaliyetlerinin geçmişine baktığımızda neredeyse tüm gelişmelerin zaman ve mekân unsurunun dezavantajlarını ortadan kaldırmaya yönelik olduğunu görmek mümkündür. Bu husus telgrafın icadına kadar götürülebilir ki XIX. yüzyılın ilk dönemlerinde kullanılmaya başlanan telgrafın icadından günümüze gelen süreçte habercilik ve bu bağlamda gazetecilik faaliyetleri açısından zaman faktörü sürekli olarak ön planda tutulmuştur (Hermann, 2016, s. 493).

Telgrafın kullanımı bir dönüm noktası olarak ele alınsa da bunu yaşanan gelişmeler açısından bir başlangıç olarak kabul etmek mümkündür. Nitekim habercilik faaliyetlerinde hız unsuru açısından diğer dönüm noktaları ise bu faaliyetlerin radyo ve televizyon gibi kitle iletişim araçlarına taşınması ve bu araçlarda kullanımının artmaya başlamasıdır. Yine bu noktada XX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren özellikle televizyon yayınlarının haftanın tamamında tüm gün boyunca kesintisiz olarak yapılmaya başlanması da hız ve kesintisiz habercilik konusunda atılan önemli adımlardandır. XX. yüzyılın son çeyreğine gelindiğinde, habercilik alanında 24 saatlik olacak şekilde sunulan hizmetlerin başlaması ve buna ek olarak uydu yayınları ile kablolu yayınların da haberciliğe yer vermeleri sonucunda gerçek zamanlı haber olgusu ortaya çıkmıştır (Craig, 2016, s. 464).

Günümüze yakın dönemlere kadar daha çok okuma, dinleme ya da izleme şeklinde gerçekleşen habercilik faaliyetlerindeki en büyük dönüşüm, yukarıda da ifade ettiğimiz gibi hem hız hem de bu faaliyetlerden yararlanmayı etkileyen internet teknolojileri ve bu teknolojiler bünyesindeki web 2.0 teknolojileri ile ortaya çıkmıştır. Web 2.0 teknolojilerinin habercilik alanında kullanılmaya başlanması ve yine bu yapılar üzerinde yer alan sosyal ağların da habercilik faaliyetleri açısından önemli mecralara dönüşmesi günümüzdeki en büyük kırılmalardan birinin ortaya çıkmasını sağlamıştır (Carretero ve Barriain, 2016, s. 521).

Yaşantımıza yakın zamanda giren ve oldukça kısa bir sürede geniş bir kullanım oranına ulaşan sosyal ağlar, yapıları gereği özellikle son dakika haberlerinin yayınlanması ve bunlarla ilgili etkileşimlerin alınmasına imkân sağlanması yönüyle ön plana çıkmaktadır (Pedriza, 2017, s. 134). Bu özellikleri nedeniyle sosyal ağlar yalnızca haberlerin anlık olarak yayımlandığı değil, eş zamanlı olarak haberlerle ilgili tüketici kesimin tepkilerini ve yorumlarını da almaya olanak sağlayarak bir interaktif haberciliğe öncülük eden yapı pozisyonuna gelmiştir.

Sosyal ağlarla ortaya çıkan hız ve etkileşim hususları da kimi araştırmacılar tarafından eleştirilmektedir. Bu konuda Alfred Hermida tarafından yapılan çalışmada; gazetecilerin, hız beklentisi nedeniyle tutarlı habercilik ortaya koyabilme adına sürekli olarak gerilim içinde oldukları üzerinde durulmuş ve sosyal ağlarla ortaya çıkan gelişmelerle beraber gazeteciliğin geçmiş dönemlerde hakim olan haberlerin onaylanmasının ardından yayınlanması ilkesinin dışına çıkarak bu anlayışın haberlerin yayınlanmasından sonra onaylanması şeklinde tam tersi bir yapıya büründüğü ifade edilmektedir (Bilecen ve Bayraktutan, 2018, 347). Habercilik anlayışında bir ilke ihlali ya da yeni bir ilke oluşturma olarak değerlendirebileceğimiz bu anlayış, etik boyutta pek çok sorunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu sorunların temelinde bilginin hızlı bir şekilde piyasaya sürülmesi çabaları ile gazetecilerin yayınlanan haberlerle ilgili teyit mekanizması işletmemesi ya da bu haberlerle ilgili olarak düşünmesinin zorlaşması yatmaktadır. Bunun bir diğer olumsuz getirisi ise hızlı habercilik yapma gayretleri nedeniyle onaylanmayan haberlerin piyasaya sürülmesi ve bu haberlerin yalan veya yanlış olması nedeniyle gazetecilik mesleğine olan güvenin sarsılmasıdır. Nitekim hız beklentisi gazetecilik faaliyetlerini neredeyse bir yarış haline getirmiş ve gazetecileri her gördüğü bilgiyi paylaşan bireylere dönüştürmüştür. Bu da gazetecilik gibi ciddi ve toplumla iç içe olan bir mesleğin basit ve güvenilmez olarak algılanmasına neden olmaya başlamıştır. Meslek ilkelerinden taviz vermek istemeyen ve gazeteciliği gerektiği gibi yapma çabası olan bireyler ise hız beklentilerine cevap veremedikleri için mesleki anlamda yetersizlikle itham edilebilmekte ya da bu algıya kapılabilmektedirler. Bu bağlamda mevcut şartlarda gazetecilerin mesleki ilkelere bağlı kalmakla hızı yakalamak arasında sürekli bir ikilem arasında kaldıkları da ifade edilebilir (Drok ve Hermans, 2016, s. 540 – 541).

1.2. Yavaş Gazetecilik Kavramı ve Uygulamaları

İçinde insanın var olduğu her yapıdan haber çıkabilmesi nedeniyle temelinde haber alan gazetecilik faaliyetlerinin toplumsal anlamda değişen dengelerden kaynaklı olarak tarihin tüm dönemlerinde var olduğunu söylemek mümkündür. Ancak bu gazetecilik faaliyetlerinin tarihsel süreç içinde değişikliğe uğradığı ve farklı şekillerde adlandırıldığı da bilinmektedir. Bu açıdan geçmiş dönemler itibarıyla geleneksel gazetecilik olarak nitelendirilen faaliyetlerin günümüze yaklaştıkça; robot gazetecilik, veri gazeteciliği, magazin gazeteciliği, internet gazeteciliği vb. pek çok farklı yapı altında gruplandırıldığı ve bu yapılar itibarıyla farklı şekillerde ele alındığı da görülmektedir. Bu da yeni medya ile geleneksel medyanın eksiklerinin giderilmesi şeklinde yorumlanmaktadır (Ata, 2019). Her ne şekilde olursa olsun gazetecilik faaliyetleri ve gazetecilik mesleği ile uğraşanlar toplumsal yapıyı, bu toplumu ilgilendiren gelişmelerden haberdar etmek gibi önemli bir misyonu da üstlenmiştir. Bu nedenle gazetecilik mesleğinin de gazetecilerin de pek çok zaman eleştirilerin odağı haline geldiği görülmektedir.

Geçmişî oldukça eskilere dayansa da gazetecilik mesleğinin toplumsal yapıdan etkilendiğini ifade etmekle birlikte gazetecilerin hem çalışma şekillerinin hem de bu çalışmalarda kullanılan araçların zaman içinde değiştiğini de ifade etmekte yarar vardır (Le Masurier, (2016). Bu değişim açısından en etkili faktörlerden biri teknoloji olarak gösterilmektedir. Nitekim günümüze yaklaştıkça ortaya çıkan internet teknolojileri ile beraber gazeteciliğin bazı köklü değişikliklerden geçtiği kaydedilmektedir. Bu değişiklikler öncelikli olarak elde edilen haberlerin hazırlanmasından basılı yayınlara aktarılmasına kadar geçen süreçte kullanılan teknolojilerin değişmesi şeklinde ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte ilk dönemler için gazetecilik faaliyetleri, gazetelere yani basılı yayınlara dayalı bir faaliyet olarak görülmekle beraber günümüzde insanların internetten haber okuma alışkanlığı kazanmaları ve basılı yayınların azalması gibi bir sonuç ortaya çıkarmıştır. Ayrıca yine internette olan haberler konusunda internete olan yönelim gazetecilik açısından internet yayıncılığı zorunlu bir uygulama olarak ortaya çıkarmıştır.

Teknoloji ve bu teknoloji sayesinde gazetecilik faaliyetlerinde meydana gelen değişimleri yalnızca basın – yayın araçları veya bu faaliyetlerin yapılması için kullanılan araçların değişmesiyle sınırlandırmak eksik bir değerlendirme olacaktır. Nitekim iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin mobil iletişim faaliyetlerine yansması ve bu araçların yaygınlaşması ile beraber haber anlamında içerik üretimi ve bu içeriğin internet – mobil yapılar üzerinden paylaşımı da kolaylaşmıştır. Bu kolaylık haber ve bilgi değeri taşıyan gelişmelerin kullanıcılar tarafından üretilen içeriklerle desteklenmesi sonucunda milyarlarca insan tarafından kullanılan platformlara bu haberlerin taşınması gibi bir sonucu beraberinde getirmiştir. Bahsedilen durum haberciler açısından geleneksel medyadan yapısından kaynaklı olarak yavaşlığın aşılması ile beraber insanların daha farklı ve daha yeni haberlere daha hızlı bir şekilde ulaşması gibi bir sonucu da beraberinde getirmiştir (Özçağlayan ve Uyanık, 2010, s. 66 – 69).

İnternet teknolojileri üzerinden sürdürülmeye devam eden habercilik faaliyetlerinin en önemli unsurlarından biri okuyucuların oldukça fazla sayıda bilgiye maruz kalması ve bu bilgiler karşısında bireylerin kendi tercihleri doğrultusunda savunma mekanizmaları geliştirmeleridir. Geliştirilen bu savunma mekanizmaları sonucunda bireyler, birtakım haberleri hiç göz önüne dahi almadan geçebilmekte, bazı haberlerle ise daha uzun vakit geçirebilmektedirler. Bu hususun en önemli dezavantajlarından biri olarak gazeteciler açısından bilgileri hızla tüketen bir okuyucu kitlesine haber yetiştirme telaşının ortaya çıkmasının altı çizilmektedir. Buna ek olarak haber metinlerine verilen önemin azalması ve haberciliğin güvensiz bir yapı olarak değerlendirilmeye başlanması da üzerinde durulan hususlar arasındadır (Özmen, 2019, s. 115 vd.).

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi sunulan haberlerin kaynaklarının yayınlanması veya araştırılması sonucunda okurlara daha doğru ve güvenilir haberler sunulması esasına dayanan yavaş gazetecilik faaliyetleri, bu yönüyle internet ortamına entegre edilen gazetecilik faaliyetleri ile büyük bir tezat arz etmektedir.

Susan Greenberg tarafından başlatılan “Yavaş Gıda” hareketinden ilham alınarak başlatılan yavaş gazetecilik faaliyetleri, özünde habercilik faaliyetlerinde okur kayıplarının önlenmesi düşüncesi ile ortaya çıkmıştır (Bilecen ve Bayraktutan, 2018).

Yavaş gazetecilik düşüncesiyle, gittikçe hızlanan ve bireyleri etkisi altına alan iletişim araçlarının hem bilgi kirliliği hem de insan sağlığı açısından oluşturduğu olumsuz durumlara dikkat çekilmiş ve bu medya araçları aracılığıyla ulaşılan bilgilerin aslında bilgi olmadığı hususu da vurgulanmıştır. Nitekim bireylerin İnternet ortamında haberlere ulaşmak için geçirdikleri zamanın içinde dikkat çekici farklı unsurlar aracılığıyla haber dışında farklı alanlara yönlennmeleri de olası bir durum olarak ifade edilmektedir (Güven, 2011, s. 115 – 119).

Bathke tarafından da ele alınan yavaş gazetecilik faaliyetleri, hızdan ziyade bilgiye önem veren gazetecilik faaliyetleri olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışmada üzerinde durulan hususlar, yavaş medya ve buna bağlı olarak ortaya çıkan yavaş gazetecilik uygulamalarıdır. Yine yavaş gazetecilik faaliyetlerinde temel hedef hızlı bilgilerin beraberinde getirdiği bilgi kirliliği ve yanlış yönlendirmelerle mücadele etmek şeklinde ifade edilmektedir. Güvenilir yeterli ve katma değer bilgisine sahip olması gerekli görülen yavaş gazetecilik uygulamaları, özünde dijital ortamlarda yayılan yanlış bilgilerle savaşmayı da amaç edinmiş bir gazetecilik faaliyeti olarak ele alınmaktadır (Pedriza, 2017, s. 131 – 135).

Her ne kadar günümüzde alışılan gazetecilik modelinin dışında çıkarsa da yavaş gazetecilik faaliyetleri, geleneksel kalite ve değerlere geri dönmeyi savunan pek çok harekette olduğu gibi geleneksel gazetecilik prensiplerini benimseyen bir gazetecilik tipidir. Nitekim zaman içinde ortaya çıkan açıklayıcı gazetecilik etnografik gazetecilik, edebi gazetecilik gibi türlerin de yavaş gazeteciliğin farklı yönlerini sunduğu ifade edilmektedir (Belt ve South, 2015, s. 552 – 555). Bu da yavaş gazeteciliğin farklı dallarına ve farklı alanlarına işaret etmektedir (Neveu, 2016, s. 451 – 454).

1.2.1. Sağlık Haberciliği

Toplumu ilgilendiren bütün olaylarda olduğu gibi sağlık alanında da gazetecilik faaliyetleri önemli bir yer tutmakla birlikte bu faaliyetler içinde sağlık ile ilgili haberlerin de önemli bir yeri olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda sağlık haberciliği olarak adlandırılan bir habercilik türü ortaya çıkmış ve insan sağlığı ile yaşam kalitesini ilgilendiren bütün konularda yapılan habercilik faaliyetlerini kapsayan bir faaliyet haline dönüşmüştür (Öğüt, 2017, s. 11 – 15).

Sağlık alanındaki haberler bireylerin yaşamlarıyla veya toplumsal anlamdaki huzur ile ilgili olmakla beraber bu alanda aktarılacak olan bilgilerin ayrı bir öneme sahip olduğu bilinmektedir. Nitekim sağlık alanındaki haberlerin bilimsel kanıtlara dayanarak dikkatli ve özenli bir şekilde aktarılması durumunda okurların yanlış bilgilenmesi ve yönlendirilmesi daha kolay olmakla beraber ortaya çıkacak sonuçlar, diğer haberlerde olabilecek yanlışlara göre daha ağır olabilir. Bu açıdan sağlık haberlerini yazan habercilerin sağlık alanında uzman olması ya da aktardığı bilgileri aldığı kaynakların güvenilir olmasının önemi de vurgulanmaktadır. Sağlık haberlerinin bir diğer yönü ise okurların ilgisini çekme konusunda daha etkili haberler içinde sıralanmasıdır. Bununla birlikte sağlık haberlerinin okuyanların anlayabileceği şekilde sade bir dille yazılması, bu haberlerin en fazla okunan haberler arasında yer almasını sağlamaktadır. Genel olarak sağlık köşelerinde basit kür önerileri ile bilinen bu haberler kimi zaman daha farklı bir mahiyet kazanmaktadır ki küresel pandemiler de bu dönemler arasında sıralanmaktadır ki buna ulusal anlamdaki pandemi dönemlerinin de dahil edilmesi mümkündür. Nitekim 2011 yılında Almanya’da başlayan koli basili salgınında hem geleneksel medyada hem de sosyal medyada yer alan haberler nedeniyle risk artışı yaşandığı tespit edilmiştir (Kayıhan ve Hülür 2019, s. 41 – 46).

Sağlık alanında gazetecilik yapan kişilerin açıklamaları incelendiğinde de bu faaliyetler açısından en önemli noktanın haberlerin kaynağa dayandırılması olduğunun ifade edildiği görülmektedir. Bununla birlikte güncel, güvenilir ve etik kurallara uygun kaynakların kullanılması ile halka sunulan bilginin daha etkili, dürüst ve eksiksiz şekilde ulaştırılması gerektiği üzerinde de durulmaktadır. Yine bu haberler açısından üzerinde durulan bir diğer husus, aktarılan haberlerde verilen bilgilerin aşırı dramatize edilmemesi veya yanlış sunulmaması gerekliliğidir. Nitekim yanlış anlaşılmanın toplum üzerindeki etkileri büyük olmakla birlikte bunların bir anda değiştirilmesi kolay görünmemektedir. Ancak bunun kimi zamanlarda toplumsal reflekse yönelik bir gazetecilik anlayışını da ortaya çıkardığı kaydedilmektedir. Nitekim pandemi gibi ekstrem durumlarda, toplumsal refleks olumsuz durumların bir anda düzeleceğini aktaran haberlere olan ilgiyi arttırmaktadır. Bu da medya

organları üzerinde cazibenin artmasından hareketle sağlığa yönelik haberlerin çok önemsemeden veya bilimsel anlamdaki doğruluğu yeterince araştırılmadan sunulması gibi bir etki ortaya çıkarmaktadır (Kaya vd., 2011, s. 51 – 55).

Sağlık gazeteciliğinin önemine binaen Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından 2005 yılında dünya genelinde etkili bir salgın olan kuş gribi ile ilgili olarak yayınlanan kitapçıkta, gazetecilik faaliyetleri ile ilgili önerilere yer verilmiş ve bu kitapçıkta gazetecilerin temel sorumlulukları arasında haber dolaşımına ekledikleri bilginin olabildiğince doğru olması gerekliliğine yer verilmiştir. Bu bilgilendirme, sunulan haberin bilimsel olarak doğruluğunun kanıtlanması gerektiği bir zorunluluk olarak algılanmasa da sunulan haberin sağlam bilgilere dayanması gerektiğinin önemini ifade etmektedir (Cheng, 2005). Ayrıca yine yavaş gazetecilik uygulamalarında haberi hızlı hazırlamak yerine zaman, haber kaynağı, okur vb. unsurlara dikkat edilerek saygı ekseninde bir gazetecilik faaliyetinin daha ön plana çıkarıldığı da vurgulanmaktadır (Bulunmaz ve Çetin, 2018, s. 96 – 102).

SONUÇ

İnsanların bir arada yaşamaya başlaması ve bu şekilde toplumsal yapı içinde gerçekleşen olaylar ile ilgili bilgi edinme ihtiyacından doğan habercilik faaliyetleri, geçmişi oldukça eskiye dayanan faaliyetlerdir. Bu açıdan değerlendirildiğinde habercilik faaliyetlerinin veya haber alma/verme faaliyetlerin insanlığın hemen her döneminde var olduğunu söylemek mümkündür. İnsana dair olaylarla bu denli iç içe olan bu faaliyetler, doğal olarak insanın etkilendiği yapılardan etkilenmekte ve zaman içinde insanların yaşayış biçiminin geçirdiği değişikliklere göre de şekillenmektedir.

İlk zamanlar itibariyle günümüzdeki yapısından oldukça uzak olduğundan bahsedebileceğimiz habercilik faaliyetlerinin ilk dönemlerini hem ulaşılan kitle hem de kullanılan yöntemler açısından günümüzle kıyaslamak mümkün değildir. Ancak zaman içinde yaşanan gelişmeler ve insanların yaşamlarındaki değişimler habercilik faaliyetleri üzerinde öncelikli olarak haberin ulaştırılmasında kullanılan araçlar konusunda etkili olmuştur. İnsanlara ulaştırılan basılı haber araçları zaman içinde sesli ve görüntülü bir yapıya dönüşmüş ve daha kısa sürede daha fazla insana ulaşabilen bir habercilik sistemi meydana gelmiştir.

İlk zamanlar için, habercilik faaliyetlerinde doğru ve güvenilir haberler sunulmasına önem verilerek insanların haber organlarına olan güvenlerinde bir sarsılma olması da önlenmeye çalışılmıştır. Ancak bu dikkat hususu, dönem itibariyle sunulan haberlerin sayısı ve sayının azlığından kaynaklı kontrol kolaylığı ile ilişkili olarak da değerlendirilebilir.

Değişen ve gelişen teknoloji sayesinde habercilik faaliyetlerinde de büyük gelişmeler yaşanmıştır. Bu kapsamda özellikle internet adı verilen yapının ortaya çıkması ile bu yapı üzerine entegre edilmiş ve internet üzerinde milyarlarca kullanıcıya ulaşan sosyal medya olarak adlandırılan yapılar, habercilik faaliyetleri için değişmez olsunlar haline gelmiştir. Ancak bu gelişmelerin etkisini yalnızca habercilik faaliyetleriyle kısıtlamak eksik bir değerlendirme olacaktır. Nitekim sosyal medya kullanımının yaygınlaşması nedeniyle bu organlar hem insanlar hem de kurumlar için vazgeçilmez yapılar hâline dönüşmüştür (Sipahi ve Artantaş 2017, s. 17 – 22). Yine zaman içinde yaşanan bu değişimler habercilik faaliyetlerinde bir hız kaygısı doğurmuş ve haberciler elde ettikleri haberlerin doğruluğunu kesin olarak araştırmadan insanlara sunmak gibi bir eğilime girmişlerdir. Burada habercilik faaliyetlerinde bir gevşemeden ziyade insanların daha hızlı bilgi edinme taleplerinin de etkili olduğunun altı çizilmelidir.

İnternet ortamına taşınan habercilik faaliyetleri, bu ortamda interneti kullanan herkesin haber paylaşabilmesi gibi bir özgürlüğü de beraberinde getirir de bu özgürlük insanların haber adı altında bilgi kirliliğine maruz kalması gibi bir sorunu da beraberinde getirmiştir. Bu sorun

özellikle küresel anlamda etkili olan pandemi gibi durumlarda daha önemli bir hale gelmiştir. Nitekim toplumların sağlık alanında gösterdiği hassasiyet nedeniyle bu haberlere daha fazla yönelmeleri ve insanların her önüne gelen bilgiyi paylaşabilmelerine imkân sağlanması ile bir bilgi kirliliğinin oluşması habercilik faaliyetlerinin önemi ile beraber hızlı haberciliğin ne şekilde toplumsal sorunlara yol açabileceğinin en önemli göstergesi olarak kabul edilebilir.

Zaman içinde bu hızlı habercilik beklentileri, haberler üzerindeki denetim ve kaynak gösterme mekanizmasının devre dışı kalmasına neden olmakla beraber hızlı habercilik ya da hızlı gazetecilik olarak adlandırılan bir yapıyı doğurmuştur. Bahsedilen nedenlerle insanlar haberlere pek de güvenemez bir hale gelse de haberlerin güvenilirliğini yeniden sağlamak amacıyla “yavaş gazetecilik” adı verilen bir gazetecilik aklına yönelmiştir. Bu akımın temel hedefi habercilik faaliyetlerine ve bu faaliyetler sonucunda insanlara sunulan haberlere güvenilmesi ve insanların doğru haberleri ulaşmasının sağlanması olarak ifade edilebilir. Bununla birlikte bu yeni akım, haber üretmek için geçirilen zamanın haber kalitesi üzerinde etkisi olup olmadığı sorusunu da gündeme getirmiştir (Bilecen ve Bayraktutan, 2018, s. 346).

Yavaş gazetecilik faaliyetleriyle insanlar günümüzde, genel habercilik faaliyetlerinden alışılan şekilde hızlı ve yoğun olarak habere ulaşma imkânına sahip olmasalar da ulaşabildikleri tüm haberlerin kaynağının belli olması ve sunulan bilgilerin güvenilirliğinin araştırılması gibi bir hassasiyetle yüz yüze geleceklerdir. Bu da yavaş gazetecilik olarak adlandırılan habercilik anlayışıyla insanlara sunulan/ulaştırılan haber sayısında azalma olsa da daha doğru haber sunulması gibi olumlu bir durumun ortaya çıkmasını sağladığı anlamına gelmektedir. Özellikle 2020 yılının aralık ayında dünya genelinde etkili olan pandemi esnasında ortaya çıkan bilgi kirliliği ve toplumsal anlamdaki yanlış bilgilendirmelerden kaynaklı olumsuz durumlar göz önüne alındığında bu gibi olumsuzlukların önlenmesi için yavaş gazetecilik olarak adlandırılan habercilik türünün ne denli önemli olduğu inkâr edilemez bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte yalnız pandemi dönemlerinde değil, insanların ulaşacakları bütün haberler açısından doğru ve güvenilir bilgilerin sunulması toplumun hem doğru şekilde bilgilenebilmesi hem de bu bilgilerle topluma doğru şekilde yön verilebilmesi açısından gereklidir. Bu hususlarla bağlantılı olarak değerlendirildiğinde habercilikte sunulan haberin sayısından ziyade niteliğinin önemli olduğu gerçeğinden hareketle yavaş gazeteciliğin hem bireysel hem de toplumsal anlamda fayda sağlayacağı söylenebilir.

Ancak tüm bunlara ek olarak özellikle internet ortamındaki haber paylaşımından kaynaklı bilgi kirliliğinin oluşmasını önleyici mekanizmaların geliştirilmesi ile haber akışında hız kaybının önlenilebileceğini de söyleyebiliriz. Bununla birlikte literatürde yavaş gazetecilik sürecinin normal gazetecilik sürecine göre daha titiz bir çalışma sürecini barındırdığına vurgu yapılarak bu gazetecilik faaliyetlerinde maliyetlerin de iş yüküne göre ayarlanması gerekliliği üzerinde durulmaktadır (Dowling, 2015, s. 532 – 535). Bu düzenlemeler konusundaki öneriler yavaş gazetecilik faaliyetlerinin kendine has bir ekonomik düzeninin olması gerekliliğine kadar ilerlemektedir (Yüksel, 2010).

KAYNAKÇA

- ARTANTAŞ, E, SİPAHİ, E. (2017): *Sosyal Medya ile Kurumsal İtibar Oluşturma*, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2 (1), 9 – 35.
- ATA, F. (2019): “*Yavaş Gazetecilik: Yeni Medya Gazeteciliği, Hızının Kurbanı mı Oluyor?*”, Uluslararası Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma Dergisi, 6 (45), 3834 – 3839.
- BELT, D., SOUTH, J. (2015): “*Slow Journalism and the Out of Eden Walk*”. Digital Journalism, 4(4)547 – 562,

- BİLECEN, N. S. ve BAYRAKTUTAN, G. (2018) *“İnternet Çağında Gazetecilik İçin Tartışmalı Bir Kavram: ‘Yavaşlık’”*. Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, (30), 341-354.
- BULUNMAZ B., ÇETİN B., (2018): *Yavaş Gazetecilik Geçmiş mi Gelecek mi?*, İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- CARRETERO, A. B., Bariain, G. J. (2016): *“Slow Journalism in Spain”*. Journalism Practice, 10 (4), 521 – 538.
- CHENG, M. (2005): WHO Outbreak Communication (WHO Handbook for Journalists: Influenza Pandemic). World Health Organization (HWO).
- CRAIG, G. (2016): *“Reclaiming Slowness in Journalism”*. Journalism Practice, 10 (4), 461-475.
- DOWLING, D. (2015): *“The Business of Slow Journalism”*. Deep storytelling’s alternative economies, Digital Journalism, 4 (4), 530 – 546.
- DROK, N., Hermans, L. (2016): *“Is there a future for slow journalism?”* Journalism Practice, 10(4), 539 – 554.
- DROK, N., Hermans, L. (2016): *“Is there a future for slow journalism?”* Journalism Practice, 10(4), 539 – 554.
- GÜVEN, E. (2011). *Yavaş Güzeldir: “Yavaş Yemek”ten “Yavaş Medya”ya Hızlı Tüketime Dair Bir Çözüm Önerisi*. Selçuk İletişim Dergisi, 7(1),113 – 121.
- HERMANN, A. K. (2016): *“The Temporal Tipping Point”*. Journalism Practice, 10 (4), 492 – 506.
- KAYA, A., YÜKSEL, E., Öğüt, P. (2011): *“Sağlık Haberlerinde “Mucize Tedaviler”*, Selçuk İletişim Dergisi, C. 7, S. 1, s. 49 – 64.
- KAYIHAN, B., HÜLÜR (2019). *“Sağlık Haberlerinde Risk Söylemi”*, Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi, (33), 38 – 62.
- Le MASURIER, M. (2016): *“Slow Journalism”*. Journalism Practice, 10 (4), 439 – 447.
- NEVEU, E. (2016): *“On not Going Too Fast With Slow Journalism”*. Journalism Practice, 10 (4), 448 – 460.
- ÖĞÜT, P. (2017). *“Türkiye’de Sağlık Haberciliğinin Tarihsel Gelişimi.”* Atatürk İletişim Dergisi, (14), 5 – 26.
- ÖZÇAĞLAYAN, M., Uyanık, F. (2010): *Sosyal Medya ve Gazetecilik (Social Media and Journalism), Yeni İletişim Ortamları ve Etkileşim Uluslararası Konferansı: 28-30 Nisan 2010- İstanbul: Bildiriler (s. 60-73)*
- ÖZMEN, K. (2019): *Yeni Haber Okuma Alışkanlıkları ve Okuyucu Tipi: Haber Önemliyse Gelir Beni Bulur*, (ed. Özdemir ve A. Çetinkaya), *Dijital Çağda Habercilik: Kuram ve Uygulamada Yeni Yönelimler*. İstanbul: Der Yayınları.
- PEDRIZA, S. B. (2017): *“Slow journalism in the “infocication” era*. Doxa Comunicacion (25), 129 – 148.
- PEDRIZA, S. B. (2017): *Slow Journalism in the “infocication” era*. Doxa Comunicacion, (25), 129- 148.
- YÜKSEL, E., (2010): *Medya ve Habercilik*, Konya: Çizgi Kitabevi.